

ב"ה

התקשרות

קונטרס שבועי לאנשי חסידי חב"ד לחיזוק ההתקשרות
לכ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהרה"ק רלו"י מליובאוויטש
זצוקלה"ה נבג"מ ז"ע

שיחות • אגרות • פניני חסידות לפה"ש • הלכות, מנהגים וטעמיהם • ניצוצות • זמנים

תתא

ערב שבת-קודש
פרשת ויצא
בכסלו ה'תש"ע

יוצא-לאור על-ידי
מכון ליובאוויטש שעל-יד
צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו – המרכז

הלכות ומנהגי חב"ד

שבת-קודש, פרשת ויצא
י"א בכסלו

בקריאת התורה קוראים תמיד "יששכר" בשי"ן
אחת.¹

הפטרה: "ועמי תלואים... על תלמי שדי. ויברח
יעקב... ובנביא נשמר" (הושע יא, יב-יד).²

יום שלישי
י"ד בכסלו

יום חתונת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו עם הרבנית

מרת חיה-מושקא ע"ה, בת כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ
נ"ע - ביום ג' פרשת וישלח, י"ד בכסלו תרפ"ט,
בעיר ורשה.³

מעלת היום, בלשון הרבי: "בכלל, חתונה היא
עניין כללי אצל איש פרטי. אולם אצלי, הרי היתה
זו הדרך לכך שהוכנסתי לעניינים הכלליים... והרי זה
היום בו נוצר הקשר שלי עמכם... יעזור השם-יתברך
שנראה פרי טוב בעמלנו".

סוף זמן קידוש לבנה לכתחילה - אור ליום רביעי,
כל הלילה.⁴

(3) פרטי העניינים דאו נלקטו בספר 'ימי מלך' (ח"א) פרק עשירי.
וראה גם 'תורת מנחם - דרושי חתונה' (קה"ת, תש"ס) מאמרי
החתונה, ומאמרי הרבי המיוסדים וכו' על המאמרים הנ"ל.

(4) 'תורת מנחם - התועדות' (י) תשי"ד ח"א עמ' 206. 'ימי
מלך' שם עמ' 272.

(5) ובדיעבד סומכים להקל לומר קידוש לבנה אף בלילה הבא,
עד י"ב שעות ביום ה"ט"ז מהמולד (ראה שו"ת חתם-סופר ועוד
פוסקים, הובאו ב'שערים המצויינים בהלכה' לקיצור שו"ע סי'
צו ס"ק ט, ובס' 'קידוש לבנה' להרב יעקב שי' טננבוים פ"ד
ס"ו ס"ד, עיי"ש. וכן היה פוסק הרה"ח הגר"י לנדא ז"ל הלכה
למעשה).

(1) ראה תורה-שלמה עה"פ (כ"ח). שיחת ש"פ ויצא תשי"ב ס"א
(תורת-מנחם - התועדות' (ד) תשי"ב ח"א, עמ' 156. הרבי
העיר לבעל-קורא שקרא 'יששכר' ב' שי"ן, שאומנם יש כמה
דעות בזה, ואיך שקוראים - יוצאים ידי-חובה, אבל ע"פ נסתר
צריך לבטא בשי"ן אחת דווקא). 'בצל החכמה' (יחידויות) עמ'
116-117 (שם ענה הרבי לאדמו"ר מבעלזא ביום ד' אדר-שני
ה'תשמ"א, ששאלו אודות "מנהג המקום" בקריאת שם זה
- שמעולם לא התערב בכיו"ב, ובמילא תלוי הדבר בעובדה
מיהו ה'בעל קורא'. וצ"ע). סקירות ודיון בעניין זה בקבצים:
'המעניין' תשכ"ז. 'צפונות' גיליון ז'.
(2) ספר-המנהגים עמ' 32. לוח כולל-חב"ד.

לזכות

אנשי החסד הדגולים

הרה"ח ר' אברהם משה דייטש והרה"ח ר' גבריאל גופין שיחיו
ולע"נ האחים הרה"ח ר' זלמן יודא ור' יוסף יצחק,
בני הרה"ח ר' שלום ישעיהו ע"ה דייטש

מורה שיעור ללימוד היומי ברמב"ם

" בכסלו ה'תשע"ט – י"ז בכסלו ה'תש"ע

יום	יום בחודש	ג' פרקים ליום	פרק א' ליום	ספר-המצוות
ו'	י' בכסלו	הלכות שגגות פרק טו. הלכות מחוסרי כפרה.. בפרקים אלו. פרק א-ב.	הל' קדוש החדש פרק יג.	מ"ע סח. עה. עו.
ש"ק	י"א בכסלו	פרק ג-ה.	פרק יד.	מ"ע עד. עז.
א'	י"ב בכסלו	הלכות תמורה.. בפרקים אלו. פרק א-ג.	פרק טו.	מל"ת קו. מ"ע פז.
ב'	י"ג בכסלו	פרק ד. לב טהור וגוי. ספר טהרה והוא ספר עשירי.. הלכות טומאת מת.. בפרקים אלו. פרק א-ב.	פרק טז.	מל"ת קז. מ"ע קז.
ג'	י"ד בכסלו	פרק ג-ה.	פרק יז.	מ"ע קז.
ד'	ט"ו בכסלו	פרק ו-ח.	פרק יח.	מ"ע קז.
ה'	ט"ז בכסלו	פרק ט-יא.	פרק יט.	מ"ע קז.
ו'	י"ז בכסלו	פרק יב-יד.	הל' תעניות.. בפרקים אלו. פרק א.	מ"ע קז.

זמני השבוע *

תאריך	עלות השחרות**	זמן זריחה	זמן ק"ש	צוות היום והלילה	מנחה גדולה	שקיעת החמה***	צאת הכוכבים
ו', י' בכסלו	4:16	5:04	6:26	8:52	11:58	4:36.3	5:03
ש"ק, י"א בכסלו	4:16	5:04	6:27	8:53	11:59	4:36.2	5:02
א', י"ב בכסלו	4:17	5:05	6:27	8:53	11:59	4:36.0	5:02
ב', י"ג בכסלו	4:18	5:06	6:28	8:54	11:59	4:35.9	5:02
ג', י"ד בכסלו	4:19	5:07	6:29	8:55	12:00	4:35.9	5:02
ד', ט"ו בכסלו	4:19	5:08	6:30	8:55	12:00	4:35.8	5:02
ה', ט"ז בכסלו	4:20	5:08	6:31	8:56	12:00	4:35.8	5:02
ו', י"ז בכסלו	4:21	5:09	6:32	8:56	12:01	4:35.8	5:02

* הזמנים מתייחסים לאזור המרכז. באזור ההרים והעמקים יש שינויים שעשויים להגיע למספר דקות.
 ** לגבי זמן עלות השחר נהוג בחב"ד קיימות שלוש דעות. הבאנו את הזמנים לפי הדעה המוקדמת ביותר והמאוחרת ביותר, וראוי להחמיר לפי העניין.
 *** זמני השקיעה כאן הם לפי השקיעה הנראית. אולם אדה"י בסידורו (סדר הכנסת שבת) מכיר בשקיעה האמיתית, המאוחרת ממנה "בכמו ארבע מינוטין" (לשון אדה"י שם. שיעור התלוי במיקום ובעונות השנה).

זמני הדלקת הנרות וצאת השבת

פרשת	ירושלים		תל-אביב		חיפה		באר-שבע	
	צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ
ויצא	4:00	5:15	4:14	5:16	4:04	5:14	4:18	5:18
וישלח	4:00	5:15	4:13	5:16	4:03	5:14	4:18	5:18

עורך ראשי: מנחם מענדל ברוד • עורך: נחמיה קפלון • הגהה: יוסף-יצחק אולידורט

מו"ל: מכון ליובאוויטש שעל-יד צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו - המרכז

יו"ר: הרב יוסף-יצחק הכהן אהרונוב

כתובת: ת"ד 14 כפר-חב"ד 72915, טל' 03-9607588, פקס: 03-9606169

אינטרנט: www.chabad.org.il דואר אלקטרוני: chabad@chabad.org.il ISSN 0793-7474

בברכות השחר אם יעבור זמן רב עד שיתפלל - יברכן מייד, ולא ימתין עד התפילה.

והנה בלוח ה'יום יום'¹³ כתב הרבי: "בלבישת טלית-קטן בבוקר בידיים נקיות ובמקום שמותר לברך, מברכים "על מצות ציצית"¹⁴ - כיוון שאין בטלית-קטן שלנו שיעור עיטוף. אם אטור לברך, אזי קודם התפילה - אם אינו לובש טלית-גדול - ימשמש בד' ציציותיו ויברך אז". כמו בהלכות שבסידור - גם כאן לא נזכר זמן כלשהו, אלא שתמיד אם לובש טלית-גדול, יוצא בברכתו קודם התפילה גם על הטלית-קטן.

וכן בהערות הרבי לסידור 'צלותא דאברהם'¹⁵, שם נכתב בדינים: "טלית קטן - א. יברך על הציצית קודם הלבישה". והעיר הרבי:

"והנה מובן אשר פסקי דינים בכלל, ואשר בסידור ביחוד - צ"ל המסקנא האחרונה, ובנוגע למציאות ולפועל.

"והנה מציאות כזו אשר יהיה הדין כנ"ל - בתקופתנו זו נדירה היא ביותר וביותר, כי הטלית-קטן צריך שיהיה בו שיעור, ובאם לאו - הרי זו ברכה לבטלה, וככל חומר דין זה... ובעוונותינו הרבים רבים מאד ישנם שאין בטלית-קטן שלהם השיעור הרצוי וכו'.

"וכבר פסקו, בלא-הכי, אשר הלובש טלית-גדול - בעת ברכתו עליו יכוון לפטור את הטלית-קטן, ועל זה סומך אפילו ביש בו שיעור...".

- ברור מדבריו שאין לחלק בין אם עובר משך זמן בין לבישת הטלית-קטן לעטיפת הטלית-גדול, או לאו.

ומסתבר טעם הדבר, שגם אחרי שניתנה ההוראה לברך 'על מצות ציצית', עדיין חוששין לדעה שצריך 'להתעטף' דווקא, ולכן אם יכולים להוציא את הטלית-קטן בברכת הטלית-גדול 'להתעטף', נמנעים מלברך עליו.

13) יד סיוון. ומשם, לס' המנהגים עמ' 3.

14) וחינוך גדול יש בו, כי בשו"ע רבינו (כאן ס"ו"ז) פסק שלכתחילה יש להתעטף גם בט"ק (כפי שנהג הארז"ל, ראה כף החיים ס"ק: כז) כדי לצאת י"ח הדעה שקיים מצות ציצית הוא בעטיפה דווקא, אבל אם אינו יכול להתעטף בו כראוי, לא יתעטף, ויברך עליו 'על מצות ציצית'. אמנם בסידורו (כולל בהלכות ציצית שבו) לא הזכיר כלל ברכת 'על מצות ציצית', אלא רק שאם רוצה לברך על טלית-קטן שלנו, יתעטף בו כדי הילוך ד' אמות (ויברך 'להתעטף'). וכנראה בעקבות הוראה זו, נדפסה לראשונה בסידורי חב"ד (תהלת ה') ברכת 'על מצות ציצית'.

15) בשולי מכתבו מיום ט' שבט תשי"ח, אג"ק כרך טו עמ' רעא.

ברכת טלית קטן

בשולחן ערוך אדמו"ר הזקן פסק:

"אם רוצה ללבוש הטלית קטן מיד בקומו, כדי שלא ילך ד' אמות בלא ציצית, והרי עדיין אין ידיו נקיות ולא יכול לברך - יכול ללבוש בלא ברכה, ולכשינקא ידיו, ימשמש בציציותיו ויברך, דהמשמוש הוא כאילו לובשו עכשיו.

"ואם בדעתו להתעטף בטלית אחרת מייד שינקא ידיו¹ - אין צריך למשמש בזו ולברך עליה, רק יברך על הטלית שלובש אחר-כך, ויכווין במחשבתו לפטור גם את זאת שלבש כבר".

ובסידור² כתב: "ואם לובשו מייד בקומו בעוד שאין ידיו נקיות, כדי שלא ילך ד' אמות בלא ציצית - מברך על טלית גדול ויכווין לפטור גם את זה".

ובס' 'פסקי הסידור' להגרא"ח נאה ז"ל, דייק מלשון הסידור: "ומשמע דאפילו אינו לובש הטלית גדול מייד שמנקא ידיו [כלשונו בשו"ע], אלא אחר זמן³, גם-כן לא יברך על הטלית קטן, רק יפטורנו בברכת הטלית גדול".

בס' 'ציצית - הלכה פסוקה'⁴ הבין מלשון המשנה ברורה כאן⁵ שאם אינו לובש את הטלית גדול "תיכף" לאחר לבישת הטלית קטן, והטלית קטן עשוי כהלכה - צריך לברך עליו, ואין בזה משום גרם "ברכה שאינה צריכה", וכן הביא מס' לקט יושר⁶ שבעל תרומת הדשן היה מברך בשבת גם על הטלית קטן, כיוון שעל הטלית גדול בירך רק לאחר הליכתו לבית הכנסת. וכן הביא מס' משמרת שלום⁷ שנהג לברך על הטלית קטן, כי מנהגו להתפלל אחר זמן רב. וכן כתב בשו"ת באר משה⁸. ובכף החיים⁹ הביא, שהאריז"ל היה מברך על הטלית קטן לאחר טבילתו במקווה.

רק מס' לקט הקמח החדש¹⁰ הביא, שנהג שלא לברך על טלית קטן אלא לפטרו בברכת הטלית גדול אפילו אם עבר זמן רב מאז לבישת הטלית קטן, ומצדיק זאת בהשוואה לדין ברכות השחר, שיש אומרים שאינן על סדרו של עולם אלא על ההנאה, ובכל זאת ממתנינים לסדרן עד שמגיעים לבית הכנסת. והעיר בעל 'הלכה פסוקה', שגם

(1) סי' ח ס"ב.

(2) ההדגשה שלי - ראה להלן מס' 'פסקי הסידור'.

(3) במהדורה החדשה של השו"ע ח"א - עמ' תרט"ו ד"ה וכן בטליתות קטנים. במהדורה הישנה עמ' 310.

(4) אות כה.

(5) גם ב'ערוך השלחן' כאן סעיף טו כתב כלשון הסידור, ולא התנה זאת בסמיכות כלשהי.

(6) בחלק 'הלכה פסוקה' כאן סו"ס נב, וב'מקורות הלכה פסוקה' הערה 80.

(7) ס"ק כד,ל.

(8) א"ח, עמ' יב עניין ד.

(9) סימן ג אות א.

(10) חלק ו סי' ד אות יג.

(11) ס"ק נו.

(12) ס"ק לט [ולא הזכיר שכתב זאת] בשם ה'אשל אברהם' מבוטשאטש, כאן ס"ו. לא צויינו המקורות לפרטים הנזכרים בקטע זה, כיוון שבלא-רהי אין הם מקובלים לדעת אדמו"ר הזקן ולמנהג חב"ד.

לא שלום סתם, אלא שלום בפנימיות

שתי תקופות בחיים: לימוד התורה למעלה מהתעסקות עם ענייני עולם, והיציאה לעולם בתיקון הגוף ונפש הבהמית • אדמו"ר הזקן גילה את שיטת הבעל-שם-טוב והראה, כיצד יש לעזור ליהודי בגשמיות, ובאופן של לפנים משורת הדין • כאשר הפדייה היא "בשלום", משיגים הסכמה הן מצד האשה והן מצד הגוף והנפש הבהמית • משיחת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

ואחר כך באה התקופה שצריך לעסוק בתיקון הגוף ונפש הבהמית וחלקו בעולם, לצאת לעולם כו', שכן, הנהגת רוב העם היא באופן ד"הנהג בהם מנהג דרך ארץ", כמו שכתוב: "ואספת דגנך גו", וישנם רק יחידים סגולה שהנהגתם כשיטת רשב"י ש"בזמן שישראל עושין רצונו של מקום מלאכתך נעשית על-ידי אחרים, שנאמר: ועמדו זרים ורעו צאנכם", ואילו כאשר "הרבה עשו כרשב"י אזי לא עלתה בידן".

והמעבר מתקופה לתקופה הוא עניין החתונה, שאז מסתיימת התקופה ד"נפשי חשקה בתורה",

- שלכן, בן עזאי שהיה במעמד ומצב ד"נפשי חשקה בתורה" כל ימי חייו, לא נשא אשה, או שנשא וגירש¹. אבל לא זהו הסדר כפי ש"לשבת יצרה"², נכנס בשלום ויצא בשלום³ -

ומתחילה העבודה של התעסקות עם העולם,

(4) עקב יא, יד.

(5) ישע"י סא, ה.

(6) ברכות לה, ב.

(7) ראה סוטה ד, ב. תוד"ה שיתקיים - יבמות שם.

(8) ישע"י מה, יח.

(9) ראה חגיגה יד, סע"ב. טו, סע"ב. ירושלמי שם פ"ב ד"א.

א. בהמשך למוזכר לעיל אודות מאתיים שנה להסתלקות הבעל-שם-טוב, הרי כיוון שתורת חב"ד "היא היא תורת הבעל-שם-טוב ז"ל", צריך עניין זה להשתקף גם בתורת חב"ד, וגם בעניין שהוא "מעין" רצונו של הבעל-שם-טוב.

ובכן, ישנו עניין שני בשנה זו - מאתיים שנה מהחתונה של רבינו הזקן, מייסד תורת חסידות חב"ד, שהיתה גם כן בשנת תק"כ.

ויש לבאר השייכות בין שני העניינים.

ב. ובהקדמה - שכללות הנהגתו של יהודי נחלקת לשתי תקופות:

לכל לראש ישנה התקופה ש"נפשי חשקה בתורה"¹, שאז נמצא בעולם שכולו אור, עולם התורה, עליה נאמר² "הלא כה דברי כאש", "מה אש אינו מקבל טומאה אף דברי תורה אינן מקבלין טומאה"³;

(1) לשון חז"ל - יבמות טג, סע"ב.

(2) ירמ' כג, כט. וראה ברכות כב, א.

(3) ברכות כב, א.

(א) תורה ששמע ממורנו הבעל-שם-טוב בהיכלו של כ"ק אביו אדמו"ר הזקן בשנת תקנ"ג בליאזנא בהקיץ ולא בחלום, יורדי הים באניות.
 (ב) ב"ט כסלו תקנ"ט ביום הגאולה, בעת תפילת מנחה, והחסיד ר' משולם יעקב הזקן מטשאשניק התפלל לפני התיבה, ראה את מורנו הרב המגיד ממזריטש ואמר לו כעת יצא הנשיא אביך מבית הסוהר וסובל צער ובקרוב יפטר גם מזה.

(ספר השיחות תש"ו/ה'ש"ת עמ' 426)

בצל תהיה...

אדמו"ר האמצעי ציוה על החסידים, שבחזרתם מליובאוויטש, הנה בכל המקומות שעוברים דרך הילוכם [פעם היו רוב החסידים הולכים רגלי, כיוון שלא היה להם כסף לנסוע בעגלות], יחזרו חסידות. אחד החסידים שחננו השם יתברך בכישרון טוב בחזרת חסידות להביע הדברים בשפת חלקות - התאונן בפני אדמו"ר האמצעי, שמרגיש בעצמו שיש לו שביעת-רצון, ובמילא נעשה אצלו רגש של ישות, ששמח בעצמו בכך שממלא את רצונו של הרבי להפיץ תורת החסידות. ויען לו אדמו"ר האמצעי: "א ציבעלע זאָל פון דיר ווערן אָבער חסידות זאָלסטו חזר'ן" [=בצל יהיה ממך, אבל חסידות תחזור...].

(תורת מנחם כרך כב עמ' 162)

מינוי ל'התקשרות'

אפשר לקבל את גיליון 'התקשרות'
 שירות הביתה באמצעות הדואר
מינוי לשנה: 177 ש"ח (ב-4 תשלומים)
מינוי לחצי שנה: 88 ש"ח (ב-2 תשלומים)

את השם, הכתובת והתשלום יש להעביר לפי הכתובת:
 'התקשרות', מחלקת המנויים, ת"ד 14 כפר-חב"ד 60840.

כמו-כן אפשר להירשם בטלפון ולשלם בכרטיס אשראי, בטל' 072-2770130

התחילה אצלו העבודה של עשיית טובה ליהודי בפועל ממש, כמסופר ברשימות של כ"ק מו"ח אדמו"ר¹⁷ אורות תולדות רבינו הזקן, שכאשר הסכים על השידוך, התנה שיעמידו לרשותו את ה"נדרן", וכאשר קיבל את ה"נדרן" - שהיה הון רב, כיוון שהיו חפצים ביותר בשידוך, לפי שרבינו הזקן היה מהגאונים כבר בהיותו בן ט"ו שנה¹⁸ - הקדיש את כל ה"נדרן" עבור עשיית טובה לבני ישראל, לסדרם בפרנסה על-ידי זה שיתעסקו במלאכת האדמה.

כלומר: אותו עניין שהיה אצל הבעל-שם-טוב באופן שהוא מן הקצה אל הקצה, מרזין דרוין בעולם הכי גדול אפילו מצדיקים נסתרים, עד לאמירת ברכה ואמן יהא שמייה רבא עם תינוק קטן - התלבש אצל רבינו הזקן באופן של הבנה והשגה וסדר השתלשלות, לקחת את ה"נדרן", ולהלוות ולהעניק ממנו ליהודים שיוכלו לעסוק במלאכת האדמה, ובוזה יתקיים אצלם "וברכך הוי' אלקיך בכל אשר תעשה".

ד. ויש להוסיף בזה:

בחסידות ישנו עניין נוסף - שהנהגתו של חסיד היא לפנים משורת הדין¹⁹, כך, שגם הנהגתו בעשיית טובה ליהודי היא לפנים משורת הדין. וכידוע²⁰ פתגם אדמו"ר הזקן בנוגע למהותו של חסיד (כאשר שאלו אותו מהו חסיד, ורצה להשיב בקיצור) - שחסיד עושה לטובת זולתו גם בדבר המזיק לו. וכאשר שאלוהו היכן הוא המקור לכך בנגלה דתורה, השיב, שזוהי גמרא מפורשת²¹: "ג' דברים נאמרו בצירפוניים, שורפן חסיד, קוברן צדיק, זורקן רשע", כי, כאשר זורקן, "אשה מעוברת עוברת עליהן ומפלת", וכדי לשמור שלא יבוא דבר בלתי טוב, הנה צדיק קוברן, אבל עדיין איכא למיחש שמא יתגלו; ולכן חסיד שורפן, שאז "ליכא למיחש שמא יתגלו", ואף ש"שרפת צפורן (וכן כל דבר הבא מן האדם)" מזקת לאדם, הנה "לכך הוא חסיד, שמחמיר

שהרי "ריחיים בצווארו"¹⁰, שמוטלת עליו מצוה מן התורה לפרנס את בני ביתו, וכשביל זה צריך לעסוק בענייני העולם, כמו שכתוב¹¹ "וברכך ה' אלקיך בכל אשר תעשה".

וכפי שמבאר רבינו הזקן בהלכות תלמוד תורה¹² ש"תחלת זמנה (של מצות פרו ורבו) הוא מבין שמונה עשרה (כמאמר¹³ "בן שמונה עשרה לחופה", דהיינו בתחילת שנת ה"ח¹⁴), כי גם אחר הנישואין יוכל ללמוד ב' או ג'¹⁵ שנים בלי טרדה גדולה כל כך בטרם יוליד בנים הרבה", עד שיהיה "בן עשרים (שאז הוא הזמן) לרדוף" אחר מזונותיו¹⁶.

ג. ועל-פי זה יש לבאר הקשר והשייכות שבין הסתלקות הבעל-שם-טוב לחתונת אדמו"ר הזקן שהיו באותה שנה:

אצל הבעל-שם-טוב היה ה"געשמאק" [=עונג] לעשות טובה ליהודי שהיה שלא בערכו כלל - שהרי הבעל-שם-טוב היה בדרגה נעלית ביותר, וכאמור לעיל שבתחילה היה צדיק נסתר אפילו לגבי הצדיקים הנסתרים שברורו, שגם הם לא ידעו גודל העילוי של הבעל-שם-טוב כמו שהוא לעצמו, ובהיותו במדרגתו הנעלית, היה אצלו ה"געשמאק" לעשות טובה ליהודי, עד לילד קטן ששייך רק לאמירת ברכה ואמן יהא שמייה רבא.

וכיוון שתורת חסידות חב"ד מבארת את תורת הבעל-שם-טוב בהבנה והסברה, הרי גם ה"געשמאק" של הבעל-שם-טוב בעשיית טובה ליהודי בא על-ידי רבינו הזקן בהתלבשות ב"סדרי העולם" - שישנו הזמן ש"נפשי חשקה בתורה", ואילו העבודה דעשיית טובה ליהודי מתחילה לאחרי החתונה, כאשר "ריחיים בצווארו", שאז מתחילה העבודה בעולם.

וזהו שבשנת הסתלקות הבעל-שם-טוב (שלימות עבודתו) היתה החתונה של אדמו"ר הזקן - שאז

(10) קידושין כט, ב. וראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ג ה"א ואילך. ושי"ג.

(11) פ' ראה טו, יח.

(12) שם סה"א.

(13) אבות ספ"ה.

(14) ראה רמב"ם הל' אישות פט"ו ה"ב.

(15) ראה גם תו"מ ח"ז ע' 29. ושי"ג.

(16) אבות שם ובפי' הרע"ב.

(17) נעתק בספר התולדות אדה"ז (הוצאת תשמ"ו) ח"א פ"ג (ע' 82).

(18) ראה סה"ת שם (ע' 68 ואילך). ושי"ג.

(19) ראה אנציק' תלמודית ערך חסיד בתחלתו (כרך טז ע' שפה). ושי"ג.

(20) לקו"ד ח"א סח, א.

(21) נדה יז, א.

הולדת, הילולת וגאולת אדמו"ר האמצעי

התפתו על-ידי חסידות

ידוע שרבותינו נשיאינו היו שולחים שלוחים - כפי שהיה בימי אדמו"ר האמצעי, ששלח שלוחים לארץ הקודש, וכמסופר שבתחילה לא רצו לנסוע, עד שהבטיח לשלוח להם את מאמרי החסידות, והיה שולח להם המאמרים בכתב יד קדשו. וזוהי הסיבה שבארץ ישראל נמצאו הרבה ביכלאך מתורתו של אדמו"ר האמצעי.

(תורת מנחם כרך כד עמ' 232)

למעלה מהגבלות

סיפרו אודות החסידים של אדמו"ר האמצעי, שבאחד הלילות כשהיה מזג האוויר טוב (א' גוטע פאגאדע), חזרו המאמר חסידות בחוץ, ובינתיים התחיל לרדת גשם, וכאשר הבחינו שיצא גוי מבינין אחד, נכנסו ה'חוזרים' לשם להמשיך בחזרת המאמר, ואחר-כך נודע שהיה זה מקום שאסור להיכנס אליו, ובפרט לדברי תורה. ונתבלבלו החסידים מזה, ונכנסו לאדמו"ר האמצעי, ואדמו"ר האמצעי שחק ("האָט זיך אויסגעלאַכט") מכל המאורע.

(תורת מנחם שם)

כוח המקיף

פעם שלח אדמו"ר הזקן את בנו אדמו"ר האמצעי לשליחות מסוימת. והוא לא יכול היה לעשות מאומה בעניין זה. ויחזור אל אביו ויאמר לו שאיננו יכול לפעול מאומה בשליחות זו. ובשעה שבא אדמו"ר האמצעי אל אביו אדמו"ר הזקן, טליתו של אדמו"ר הזקן היתה על כתפו ובדק את ציציתיו.

ואמר לו אדמו"ר הזקן: רואה אתה? זוהי טלית, וטלית הוא עניין המקיף, ומקיף מסמא את עיני החיצונים.

בשמוע זאת אדמו"ר האמצעי, חטף בידיו את ציציתיו של אביו, נשקם, ונסע חזרה לדרכו כדי לבצע את שליחותו. ואמנם בפעם הזאת הצליח.

(ספר השיחות תר"פ-תרפ"ז עמ' 65)

שני חזיונות

החסיד ר' יעקב ליב אבי ר' צבי הירש מיאנאָוויטש היה אחד מהמקושרים הראשונים של כ"ק אדמו"ר הזקן, וכ"ק אדמו"ר האמצעי קירב אותו מאוד ויספר לו שני חזיונות:

לשורפן אף על גב שמזיק לו²².

וזהו כללות ההנהגה של לפני משורת הדין - שאינו מתחשב בכך שהדבר יכול להזיק לו, ובלבד לעקור מן השורש מציאות שיכולה לגרום היוזן לזולת.

ובנוגע לענייננו:

מצד הדין, היה רבינו הזקן יכול להתחיל בעבודה של עשיית טובה ליהודי - הקשורה עם עניין החתונה (כנ"ל) - בהיותו "בן שמונה עשרה לחופה"; אבל מצד ההנהגה דלפנים משורת הדין

הרי זה "כאילו פדאני לי כו" - פריית השכינה. ועל-ידי זה מגיע בעבודתו לעילוי ד"פדה בשלום נפשי" - כפי שמבאר אדמו"ר האמצעי בארוכה²⁵ תורת רבינו הזקן²⁶, שזוהי דרגת העבודה ד"בכל מאדך", שאין בו רע כלל, שלא זו בלבד שיצרו מסור בידו²⁷, ולא זו בלבד ש"לבי חלל בקרבי²⁸, אלא יתירה מזה -

שהיציר-הרע נעשה מסייע, כיוון שנעשה כולו טוב, על דרך עולם האצילות ששם "לא יגורך רע"²⁹, וכן הוא גם בעבודתו למטה, שאין לו רצון ותענוג

כאשר ההנהגה בתוך הבית היא כדבעי, הרי, לא זו בלבד שאין הפרעה מצדה של עקרת-הבית, אלא ההסכם הוא על דרך עניין "בכל מאדך"

בכל ענייני הגשמיים, בלתי להוי' לבדו. ומצד זה שכל ענייני הם אלקות - נעשה פריצת כל גורי העולם, וזוכה לבני חיי ומזוני ריחי כפשוטו.

* * *

1. דובר לעיל אודות מאתיים שנה מהחתונה של רבינו הזקן, שמיד לאחרי כן לקח רבינו הזקן את כספי ה"נדן", והשתמש בהם כדי לסדר ליהודים עניין של פרנסה, ועניין זה היה התנאי קודם כניסתו לסדר החיים הקשור עם עבודה בעולם, לאחרי התקופה ד'נפשי חשקה בתורה", ללא שייכות לעניינים אחרים.

ויש להוסיף בזה, שכאשר כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר ורשם סיפור זה, ציין גם, שעניין זה היה בהסכמתה המלאה של זוגתו הרבנית. כמדובר לעיל שכאשר מורה-הדרך בישראל

- התחיל רבינו הזקן בעבודה זו שלש שנים לפני כן, בהיותו בן ט"ו שנה (בשנת תק"כ),

כדי שכאשר יהיה בן י"ח, שאז מחויב הוא בעבודה זו בחיוב גמור, אזי תהיה חזקה של שלש שנים לעבודתו בעשיית טובה לבני ישראל לסדרם בפרנסה על-ידי מלאכת האדמה (הקשורה עם חזקת שלש שנים²³).

2. וזוהי גם ההוראה ונתינת-כוח לכל אחד ואחד,

- כדברי רבינו הזקן²⁴ שעניין החסידות אינו רק עבור חלק מבני ישראל, אלא זוהי נחלת כל בני ישראל, ובמשך הזמן הרי זה יגיע לכולם -

שכאשר הולכים בסדר העבודה של "געשמאק" בעשיית טובה ליהודי, אזי נעשה לא רק טובתו של הזולת, אלא גם תכלית העילוי בנוגע לעצמו - המעלה של "עובר" לגבי "משכיל" (כנ"ל ..).

וכאמור, שכאשר פודה תינוק שנשבה בין הנכרים,

(22) תורה שורפן - שם.

(23) ראה ב"ב פ"ג.

(24) ראה סה"ש תרפ"ט ע' 72. תש"ד ע' 93. ע' 163. אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ח ע' תרי. ח"י ע' דש. לקו"ש ח"ט ע' 344. ועוד.

(25) ראה ד"ה פדה בשלום בשעה"ת פי"א (נה, ג ואילך).

(26) ראה מאמרי אדה"ו הקצרים ע' רטז.

(27) ע"פ קידושין ל, ב. וש"ג.

(28) תהלים קט, כב. וראה ברכות סא, ב.

(29) תהלים ה, ה. וראה לקו"ת במדבר ג, סע"ג. וש"נ.

מספר סיפור יש הוראות גם בפרטי הדברים, כך, שגם בפרט הנ"ל יש הוראה.

ז. ובהקדמה:

יש סדר הנהגה שהבעל מטיל אימה בבית³⁰, ומובן, שהנהגה כזו אינה באופן שיש הסכמה מלאה של עקרת הבית, אלא היא ממלאת ציווי ופקודה. אמנם, התורה "דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום", וכמוזכר לעיל פסק הרמב"ם ש"כל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם". ולכן לא מספיק פדייה סתם, אלא צריך להיות "פדה בשלום". והרי עניין השלום הוא באופן שישנו ההסכם של שני הצדדים. - בעניין הניצחון, מספיק רצונו של צד אחד, צד הגיבור, ללא נפקא-מינה מהו רצונו של החלש, שהרי ניצחו אותו; אבל עניין השלום הוא בהסכמת שני הצדדים.

ובזה היתוסף הביאור והאור של תורת החסידות, פנימיות התורה (שתכליתיה לחדור גם בנגלה דתורה, ולחדור אחר כך גם בעולם עד שהעולם יהיה משכן ומקדש לו יתברך, והרי ענינו של בית המקדש הוא פנים ולא חוץ) - שלא מספיק עניין השלום סתם, אלא צריך להיות עניין השלום באופן של פנימיות (לא רק בחיצוניות ובשטחיות), שזוהי הדרך להבטיח שלא יישאר אחיזה כלל לעניין של מחלוקת לאחרי זה. וכיוון שזאת היא התביעה והדרישה, ואין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו - יכולים לקיים זאת.

וזהו מה שנתבאר לעיל (במאמר³¹) שתכלית העבודה היא - לא רק "ואהבת גו' בכל לבבך"³², אף שגם עבודה זו כלכד היא "בשני יצריך"³³, אלא צריך להיות גם "בכל מאדך", וכפי שמבאר אדמו"ר האמצעי בשער התפילה, בדיבורי-המתחיל פדה בשלום³⁴, שהעבודה ד"בכל מאדך" פועלת שהיצר הרע ונפש הבהמית נעשים כולו טוב, שאז עבודתם היא לא רק בגלל שמצווים עליהם ומכריחים אותם לעשות זאת, אלא שגם הרצון והעונג שלהם הוא לעשות זאת.

ח. וזהו גם תוכן ההוראה מסיפור הנ"ל:

כיוון שה"נדרן" בא מבית האב, ובלשון הכתוב³⁵: "מאשר לאבינו עשה את כל הכבוד הזה" - הרי מצד טבע בני-אדם מרגישה הבת, האשה, שיש לה שייכות ל"נדרן" יותר מאשר לחתן, הבעל. ובמילא, האשה היא זו שצריכה להצטער יותר כאשר נוטלים את כל ה"נדרן" עבור אחרים.

וזהו ההוראה מסיפור כ"ק מו"ח אדמו"ר אודות רבינו הזקן - ש"שמץ מנהר" יכול להיות אצל כל אחד מישראל - שלא זו בלבד שצריך להיות "געשמאק" בעשיית טובה ליהודי (שלכן נותנים בשביל זה את כל ה"נדרן"), אלא עוד זאת, שעניין זה צריך להיות בהסכמתם המלאה של הגוף ונפש הבהמית (שיחד עם צריכה להיות העבודה, כנ"ל בפירושו "עזוב תעזוב עמו"), שגם להם יש "געשמאק" בעשיית טובה ליהודי.

ועניין זה נמשך אחר כך בעולם, בסדר החיים של איש וביתו, שכל העניינים הם בהסכמתה המלאה של עקרת הבית, שאז ישנם חיים מאושרים, ש"שמחה שרויה ביניהם"³⁶, כיוון ש"שכינה שרויה ביניהם"³⁶.

ט. ומה באים לעניין נוסף ששייך לאשה:

באחת ההתוועדויות של י"ט כסלו³⁷, אמר כ"ק מו"ח אדמו"ר:

רבינו הזקן מתחיל את ספר התניא בעניין "משביעין אותו" - דקאי על הוולד, והיינו, בשעת יצירת הוולד, אלא, שכיוון שבפשטות לא שייך עניין של ציווי בנוגע לוולד, ולכן השבועה היא (גם) בנוגע להורי הוולד, שהם צריכים להתנהג באופן כזה שאצל הוולד הנולד תהיה תשוקה והשקף להיות צדיק ולא רשע.

והרי עניינים אלו הקשורים עם לידת ולד - תלויים באשה, עקרת הבית.

ועל-פי האמור לעיל שהפירוש "משביעין אותו" הוא גם מלשון שובע, שהוא עניין המשכת רב טוב למי שצריך לקיים את השבועה, שיהיה מושבע בכל טוב

30) ראה שבת קה, ב. רמב"ם הל' דעות פ"ב ה"ג.

31) פ"א (לעיל ע' 158).

32) ואתחנן ו, ה.

33) ברכות נד, א (במשנה). ספרי ופרשי" עה"פ.

34) ויצא לא, א.

35) ראה יבמות סב, ב.

36) סוטה יז, א.

37) שיחת י"ט כסלו תש"ד ס"ב (סה"ש תש"ד ע' 50).

וישכב במקום ההוא (כה,יא)

כל עשרים שנה שעמד בביתו של לבן לא שכב. ומה היה אומר... ט"ו שיר המעלות שבספר תהילים (ב"ר פס"ח,יא)

ללמדך: גם כשאדם עוסק בפרנסתו ובמלאכתו, ראשו צריך להיות עסוק בפרק תהילים, משניות, תניא וכיוצא באלה.

(לקוטי שיחות כרך ג, עמ' 792)

* * *

בהיותו בכית-מדורו של עבר מוכן מדוע לא ישן יעקב, כי עסק בתורה יומם ולילה, אך מדוע בבית לבן "לא שכב"?

אלא עבודתו של יעקב אצל לבן היתה עבודה רוחנית - בירור ניצוצות הקדושה שהיו אצל לבן והעלאתם לקדושה, עבודה שלבן הארמי התנגד לה. משום כך היה עליו להיות עירני תמיד, כדי להתגבר על לבן הארמי.

(ליקוטי שיחות, כרך ג, עמ' 790)

והנה סולם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה (כה,יב)

התפילה נמשלה לסולם ויש בה ארבעה שלבים, כנגד ארבע הבחינות שבנשמה: נפש, רוח, נשמה, חיה. ברכות השחר - עניינן הוראה והן כנגד בחינת 'נפש'.

פסוקי-דזמרה - תוכנם הוא התפעלות המידות והם כנגד בחינת 'רוח'.

ברכות קריאת-שמע וקריאת-שמע - השגה והתבוננות, והם כנגד בחינת 'נשמה'.

שמונה-עשרה - התחברות הנשמה המלוכשת בגוף עם שורשה ומקורה, בחינת 'חיה'.

(המשך תערי"ב כרך א דף תקה)

וישא יעקב רגליו (כט,א)

"רגליו" מלשון רגילות. יעקב נשא והגביה את הרגילות שלו מענייני העולם - לעניינים רוחניים. זהו שכתוב (ישעיה נח) "אם תשיב משבת רגליך וגו' והאכלתיך נחלת יעקב אביך" - אם תגביה ותתרומם מעל לרגילותך, אזי תזכה לנחלת יעקב, שגם אצלו נאמר "ויישא יעקב רגליו".

(כתר-שם טוב סימן נז עמ' 16)

ותקרא שמו ראובן... ותקרא שמו שמעון... על כן קרא שמו לוי... על כן

קראה שמו יהודה (כט,לב-לה)

משמעות הדברים בעבודת ה':

ראובן - על שם "כי ראה ה'", רומז לההתבוננות בגדולת ה' עד לדרגה של ראייה, "לאסתכלא ביקרא דמלכא". התבוננות זו מביאה לידי אהבת ה' - "כי עתה יאהבני אישי".

שמעון - על שם "כי שמע ה'", רומז לעבודה בבחינת "שמיעה" והשגה לבד. עבודה זו מביאה לידי יראה - "כי שנואה אנוכי" (רגש של ביטול, בחינת "נכזה בעיני נמאס").

לוי - על שם "יילוהו אישי אליי", רומז להתקשרות והתחברות הנשמה באלוקות על-ידי לימוד התורה. יהודה - על שם "הפעם אודה את ה'", רומז להודאה וביטול, "כעבדא קמי מריה".

(תורה אור, פרשת ויחי, דף מ"ה עמ' א')

פרשת ויצא

ויפגע במקום (כה,יא)

לשון תפילה... ולמדנו שתיקן תפילת ערבית (רש"י)

המילה 'ויפגע' רומזת שההגעה למקום היתה כאילו בלי כוונה. ויש לשאול, מדוע לומדים תפילת ערבית דווקא מהמילה הזאת? יש לבאר, שההסבר הפנימי לכך שתפילת ערבית היא רשות, הוא משום שתפילה זו קשורה בדרגה כה גבוהה, שאי-אפשר להגיע אליה בעבודת האדם. זו אתערותא דלעילא שאין אתערותא דלתתא מגיעה לשם, והיא נמשכת ויורדת מאליה. לכן נלמדת תפילה זו מ'ויפגע', כי מכיוון שדרגה זו אינה מושגת על-ידי עבודה, נמצא שההמשכה היא כאילו בלי כוונה, בלי יחס לעבודת האדם.

(ליקוטי שיחות כרך כה, עמ' 156)

כי בא השמש ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו (כה,יא)

שירא מפני חיות רעות (רש"י)

הליכת יעקב לחרן רומזת לירידת הנשמה למטה. בעולם הזה הגשמי, 'עולם' מלשון 'העלם', הגילוי של שמש ומגן הוי' אלוקים, מוסתר ונעלם - "כי בא השמש". יתר על כן, העולם הזה מלא קליפות וסטרא-אחרא - 'חיות רעות' - ויש להישמר מפניהן.

(ספר השיחות תשנ"ב כרך א, עמ' 139)

ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו (כה,יא)

וישם מראשותיו: עשאן כמין מרזב סביב לראשו, שירא מפני חיות רעות (רש"י)

מדוע הקיף יעקב באבנים רק את ראשו ולא את שאר איבריו? ממה-נפשו: אם חשש מחיות רעות - היה עליו לראווג לכל גופו, ואם בטח בקב"ה שיצילו - למה לו להקיף באבנים את ראשו? אלא כאן הורה לנו יעקב אבינו דרך בעבודת הבורא: בשעה שהולכים ל'חרן', כשיוצאים לעולם הגדול, ויודעים ששם ישנו 'לבן הארמי' - על האדם להבטיח בראש וראשונה שה'ראש' לא ייפגע; הראש חייב להיות מוגן. העמל והיגיעה בהשגת פרנסה צריכים להיות רק בידיים: "גיע כפיך כי תאכל" - יגיעת כפיים דווקא ולא יגיעת הראש. על הראש יש להגן מפני כל אותן 'חיות רעות', שכן הוא צריך להישאר פנוי לעניינים שבקדושה ויראת-שמים. זאת ועוד: ההגנה על הראש צריכה להיות על-ידי אבנים, בחינת דומם, שמשמעותם קבלת עול-מלכות-שמים מוחלטת, בלא תערובת של שכל ורגש.

(ליקוטי שיחות כרך א, עמ' 61' 62)

דמשיחא, שהוא הגלגול של דור המדבר, שבו גדלה מעלת הנשים שלא נתנו נזמיהם עבור העגל (מה שאין כן אצל האנשים כו'), וזהו הטעם שתלמידי חכמים שבראו דעקבתא דמשיחא נשמעים לנשותיהם⁴⁵.

יא. ובנוגע לפועל:

כאשר ההנהגה בתוך הבית היא כרבעי, הרי, לא זו בלבד שאין הפרעה מצדה של עקרת-הבית, ולא רק שישנו הסכם בלית-ברירה, או אפילו הסכם באופן של מהיכא תיתי, אלא ההסכם הוא על דרך עניין "בכל מאדך", שעל-ידי זה נעשה עניין "פרה בשלום נפשי" - "נפשי" דייקא, דקאי על מלכות⁴⁶, שזוהי המדריגה הכי תחתונה, אבל היא מגעת במדריגת היחידה (ולא כל כך במדריגות שבינתיים).

ועל דרך זה בנוגע לבנות ישראל הכשרות שבכל דור ודור, בנות שרה רבקה רחל ולאה, שהם אלו שבונים את בית ישראל, כמו שכתוב במגילת רות⁴⁷: "כרחל וכלאה אשר בנו שתיים את בית ישראל" - שזוהי נעשה אחר כך "אלה תולדות וגו'" עד לידת דוד⁴⁸, "דוד עבדי נשיא להם לעולם"⁴⁹, מלכא משיחא, שיבוא במהרה בימינו.

(מהתוועדות י"ט כסלו, ה'תש"כ.

תורת מנחם כרך כז, עמ' 207-210, 222. בלתי מוגה)

- הרי כיוון שעבודתה של האשה קשה יותר ודורשים ממנה יותר מאשר דורשים מהבעל, ממשיכים לה תוספת סיוע ותוספת כוח ותוספת ברכה והצלחה, שתהיה מושבעת בכל טוב, ותוכל למלא שליחותה לבנות בית ולגדל ילדים שידעו שעניינם הוא "תהי צדיק ואל תהי רשע".

ל. וזהו גם מה שנתבאר במאמר שלפני זה³⁸, בפירוש הכתוב³⁹ "ויהיו חיי שרה וגו' שני חיי שרה" - "אתת שרה ונחתת וסלקת כו' ובגין כך זכתה לחיין עלאין", ועד ש"דילה הוו חיין"⁴⁰: אף-על-פי שגם אברהם נחית וסליק כו', ואדרבה, שרה "סלקת" בגלל היותה אשת אברהם ובכוחו של אברהם, מכל מקום, גדלה מעלתה של שרה, כמו שכתוב⁴¹ "כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה", "שהיה אברהם טפל לשרה בנביאות"⁴².

וטעם הדבר - לפי שנביאות הוא עניין הפשטת הגשמיות (כמו שכתב רבינו הזקן בסיום ספר התניא⁴³), ועניין הפשטת הגשמיות קשה לפועל אצל האשה, הגוף ונפש הבהמית, יותר מאשר אצל נפש האלקית, וכיוון ש"לפום צערא אגרא"⁴⁴, הרי מצד הקושי שברבר, מגעת האשה לדרגא נעלית יותר בעניין הנבואה.

ולעיר גם מהשייכות לדורנו זה, דרא דעקבתא

(38) ד"ה ויהיו חיי שרה רש"פ חיי שרה (לעיל ע' 135 ואילך).

(39) ר"פ חיי שרה.

(40) זח"א קכב, א ואילך.

(41) וירא כא, יב.

(42) פרש"י עה"פ.

(43) קו"א קנו, א.

(44) אבות פ"ה מכ"א.

(45) ראה ל"ת וסה"ל להאריז"ל שמות ג, ד. שער הגלגולים הקדמה כ'.

(46) ראה יהל אור עה"פ (ע' רח).

(47) ד, יא.

(48) שם, יח ואילך.

(49) יחזקאל לו, כה.

כוח לגאולה בכל העניינים

גם אומות העולם כבר נתבררו

פרשת ויצא היא תמיד בחודש כסלו, חודש הגאולה, ובסמיכות ליו"ד כסלו, חג הגאולה דאדמו"ר האמצעי...

הגאולה דאדמו"ר האמצעי - שהיתה גאולה דכל עניין החסידות - תוכנה בפשטות הוא, שמבלי הבט על זה שלפני זה היה במאסר אצל אומות העולם, גלות בתוך גלות - הם (הגויים) הכירו בעצמם שצריך לשחררו ובפועל שחררוהו. שגאולה זו - כמו כל הגאולות האחרות דרבתינו נשיאינו, מתחיל מאדמו"ר הזקן, ולאחרי זה מהצמח-צדק עד לכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו בי"ג תמוז - מוסיפה עוד יותר בבירור האומות, עד שהם עצמם מכירים באמיתיות התורה ואלוקות. ועד כדי כך שבגאולת הצמח-צדק, הרי לא מיבעי שהממשלה היא שיחררה אותו מהמאסר (בגלל העסקנות הציבורית בפרט בקשר עם החינוך דבני ובנות ישראל), אלא שגם נתנו לו את התואר "אזרח נכבד לדורותיו", באופן שזה נמשך לכל בני משפחתו עד עולם!

ומעשה אבות החסידות סימן לבנים - מזה מקבל כל יהודי כוח שתהיה אצלו "גאולה" בכל ענייניו, שנחלקים בכללות לג' עניינים הנ"ל: גאולה בעבודתו וקדושה, בלימוד התורה וקיום המצוות - שישתחרר מכל ההגבלות בזה, ולהוסיף בזה באופן דיילכו מחיל אל חיל, עד באופן שלא בערך, כך שבערך לזה נחשבת עבודתו הקודמת כ"מאסר" (הגבלה). על-אחת-כמה-זכומה גאולה בעבודת המלחמה שלו בעולם הזה; וגאולה מהניסיונות הקשים ד"מצרים".

לכן כדאי לקשר את חג הגאולה דיו"ד כסלו, עם הוספה - עד שלא בערך - בלימוד התורה וקיום המצוות, ובפרט על-ידי עריכת התוועדות בכל מקום, שיקבלו החלטות טובות בכל ענייני העבודה, כולל ובמיוחד - העניינים דבעל הגאולה - הפצת התורה והיהדות, והפצת המעיינות הוצה.

ולמהשיך זאת גם על הימים הבאים דחודש כסלו (שממשבת זו מתברכין כולהו יומין דשבוע הבא), ובפרט בי"ד ובט"ו כסלו - קיימא סיהרא באשלמותא דכל ענייני כסלו. ובמיוחד - בהכנות מתאימות לחגוג את חג הגאולה דאדמו"ר הזקן בי"ט כסלו ולאחרי זה בימי החנוכה.

ומכיוון שכל הגאולות קשורות זה בזה, שההחלטות טובות בכל עניינים אלה - יביאו מיד את הגאולה העיקרית - גאולה האמתית והשלמה, תיכף ומיד ממש.

ואז מקבלים את המענה ד"עשיו" על "וישלח יעקב מלאכים אל עשיו אחיו", שבשעתו חשב יעקב שעשיו כבר נתברר (וכך אכן היה מצד דרגת יעקב) - שכן לאחרי ריבוי העבודה במשך כל הדורות מאז, כולל בהשפעה על אומות העולם שיקיימו ז' מצוות דילהון, אזי אומות העולם הם בסיום הבירור עד שכבר נתבררו - ולכן מקבלים מיד את המענה מעשיו, שגם הוא, מצד דרגתו הוא, מוכן ללכת לגאולה.

ומתקיים הייעוד "והיתה לה' המלוכה", "אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' לעבדו שכם אחד", אמן, כן יהי רצון.

(משיחת שבת פרשת ויצא, י"א כסלו תש"נ; תורת מנחם התוועדויות תש"נ, כרך א, עמ' 454)

התיקונים כו' ויצלמו באופן מוקטן כדוגמת הפרומט כיס.

אפשר מאוד שההצעה נכונה היא, ובאם גם המודפסים אצלכם יחשבו שטוב ונכון לעשות כך, אין מניעה מצדנו.

ד) בדבר הנייר, אמנם רצוי להדפיסו בדווקא על נייר שהדפסנו התניא פורמט כיס כאן, אבל באם אי אפשר בשום אופן להשיגו אצלכם, בליט ברירה מסכימים אנו לנייר שמציע, היינו של הקיצור שולחן ערוך ששלח לנו (ואולי עכ"פ אפשר להשיג ניר זו ממין יותר טוב בכדי שלא יהא נשקף המודפס מעבר לדף).

בתור ניסיון יש להדפיס עכ"פ חמש מאות טופסים מהנ"ל בנייר בייביל.

ה) מסכימים אנו לכריכה שמציע, היינו בדוגמת הכריכה של הקצש"ע.

בברכת כט"ס

הרב ח.מ.א. חודקוב, מנהל

נ.ב. בטח קיבל כבר את המכתב על דבר הקדשה על שם הר"פ ע"ה אלטהויז. כן הננו להזכיר עוד הפעם בנוגע החוט (בענדיל), החותם קה"ת על גבי הכריכה.

בטח ישתדל שצבע הכריכה לא יהיה מין אחד ובאם אפשרי כדאי לשלוח לכאן דוגמאות מצבעים שונים.

ושוב מצינו חילופי מכתבים בנושא הדפסת אה"ק וח"ל: בו' מנחם אב תשכ"ה (שם עמ' 296) כותב הרב חודקוב לרב וולף:

על-דבר התניא - מהאלפיים טופסים עם ההקדשה ששלחנו מכאן ומהאלף טופסים שביקשנו שתמצאו הקדשה שם, יש להשאיר בארה"ק ת"ו הסכום שמשערים שתוכלו למכור שם, והשאר לשלוח לכאן.

למהר בהדפסת אגרת התשובה

ככ"ה אלול תשכ"ח (שם עמ' 121) כותב הרב חודקוב לרב אפרים וולף:

על-פי הוראת כ"ק אדמו"ר שליט"א הדפסנו

כאן, בחוברת בפני-עצמה, את אגרת התשובה אשר לרכינו הזקן (עם הוספות), בכדי להפיצו באופן הכי מקסימלי וכו'. וכן יש לעשות בארה"ק ת"ו. ולכן, יש להדפיס מודעות בעיתונות על-דבר ההדפסה ואיפה יכולים להשיגה וכו' וכו' (דוגמא ממודעה שלנו מצורפת בזה).

בהנוגע למחיר, יש לקבוע מחיר היותר זול, היינו רק מה שצריכים [=מוכרחים] לקחת שלא יהא בחינם. ואל בינתו אשען.

כמה להדפיס ובאיזה גודל (כאן הדפסנו בגודל הרגיל ובפורמט כיס) - יחליט על אתר.

בחבילה בפני עצמה שולחים לו טופס מהנ"ל ויש להדפיסו כמו שהוא, ביחד עם ההקדשה שנדפסה שם וכו'.

באם יעלה בידינו, נשלח לו גם הצילומים מהם נדפס כאן. כמובן שיש להזדרי הן בהדפסה והן בפרסומת, בזריוות הכי גדולה וכו'.

בטח יודיענו מהנעשה בזה, ותשואת-חן מראש.

בג' תשרי תשכ"ט (שם עמ' 146) מאשר הרב וולף את קבלת ההוראה ("הריני לאשר קבלת המכתב בדבר הדפסת אגרת התשובה, מיד עם קבלת האגרת התשובה מכס נדפיסם ונשתדל להפיצם"), ובי"ב תשרי הוא כותב שוב (שם עמ' 149):

"הצילומים של אגרת התשובה אחר יום כיפור, אולם אצל ר' חנוך שי' גליצנשטיין היה מונח אגרת התשובה בפורמט קטן שקיבל מידידו בארצות-הברית, לקחנו זאת והדפסנו את זה, והצלחנו ברוך-ה' לסיים ההדפסה בערב יום כיפור אחר הצהריים, ובכפר חב"ד ובלוד היו אגרת התשובה מהדפסה זו. עתה נדפיס אי"ה גם את הפרומט הגדול".

בספר "תורת חב"ד - ביבליוגרפיות" (עמ' 154) מתוארות, המהדורה הרגילה בפורמט רגיל שנדפסה בנ"י. (אות ה'); מהדורת כיס שנדפסה שם (אות ו'); ומהדורת צילום ממהדורות-כיס נ"י. (שם אות ז).

בי"ט תמוז תש"ל (כרך ד' עמ' 345) מורה הרב חודקוב:

כפי המצב דעתה אפשר לשלוח לכאן... כחמש מאות טופסים מהתניא פורמט כיס.

הדפסת ספר התניא

תכתובת מקיפה של הרב חודקוב עם הרב וולף בקשר להדפסת ספר התניא • עובי הנייר, סוג הכריכה, גודל ופורמט, וחוט הסימנייה, קיבלו משמעות רבה בגישה להדפסת ספר הספרים החסידי - התניא • מי יוכל לקבל אחריות במניעת לימוד התניא אפילו מיחידים?! - הגיב הרב חודקוב על עיכוב בהדפסה • ואיך שכנע הרבי את החסיד להיות בשמחה תוך הצבעה על שורות בספר התניא

כשנכנס הרב אריה לייב קפלן ל'יחידות' אל הרבי - כאשר קיבל הוראות בקשר לשליחותו לארץ הקודש להקמת קריית חב"ד צפת, בט"ז תמוז תשל"ג - הוציא הרבי ממגירת שולחנו ספר תניא ובו פסוקי ברכה מיוחדים בכתב-יד קודשו, בצירוף חתימתו, והעניקו לרב קפלן (זה היה ספר התניא שבו הרבי עצמו השתמש ללימוד חת"ת, ומאוחר יותר הוחזר לרבי).

התניא לגודל פורמט התניא

השליח מברזיל, הרב יוסף דוד ווייטמן, שאל את הרבי על רעיון להדפיס את התניא במהדורה מוקטנת עם תהילים 'אהל יוסף יצחק', כדי שיוכלו להכניסם יחד בנרתיק קטן מיוחד. הרבי השיב (כפר חב"ד גליון 805 עמ' 22):

באם בטוח שיוכלו לקרות בו, להדפיס גם את התניא ואת התהילים.

הענקת תניא בשם הרבי

במשך השנים נתקבלו לא פעם הוראות מהרבי לשגר ספרי תניא לאישים שונים. אחת מהן היא זו

בכ"ו תשרי תשכ"א הרגיש הרה"ח ר' ראובן דונין ע"ה דחף ורצון פנימי לשוחח עם הרבי ב'יחידות'. הוא הבחין שדלת חדרו של הרבי אינה נעולה, נקש קלות על הדלת וכשהרבי השיב: 'כן', נכנס ושטח את לבטו לפני הרבי. הרבי שוחח עמו וביין השאר אמר לו: "משמחת-תורה צריכים לקחת שמחה לכל השנה, ועכשיו עוד לא הלך שבוע משמחת-תורה וכבר אתה בוכה". והרבי הוסיף: "עליך ללמוד מהנהגתי".

ר' ראובן אמר: "ראיתי שהרבי בכה". הרבי הסביר לו שאין סתירה בין הבכי (משום שנמצאים בגלות) לעשייה בפועל שצריכה להיעשות מתוך שמחה. הרבי התבטא: "ואז בכל יום שמחה תקיעא בליבאי מסטרא דא ובכיה תקיעא בליבאי מסטרא דא".

אחר-כך נטל הרבי ספר תניא, פתחו בעמוד מ', הצביע על השורות: "וזאת תהיה עבודתו כל ימיו בשמחה רבה", והדגיש כי העצבות כו' בשל הריחוק היא מצד הגוף והנפש החיונית שבאדם. לאחר מכן הצביע על השורות בעמ' 80: "וגם שמחת הנפש כו'" וקושר את העניינים המדברים על השמחה בסוף פרק לג (עמ' 84-85) וראה בהרחבה בספר 'מקדש מלך' כרך ב' עמ' 404-403.

באם ישתמשו לתניא בפורמט כיס בנייר שבעים גרם, נראה לי שהעובי שלו יהיה פי שניים משלנו, ומובן שבאופן כזה לא יתאים למטרתו של פורמט כיס (רק אולי ביד הכורך לדחוק הספר באופן כזה שבשלימותו יהיה דק ביותר, ובאם כן כדאי אולי לעשות דוגמא אחת של כריכת הנייר גרידא), ולכן לכאורה מוכרח שיהיה בדווקא נייר דק יותר, ואולי יתאים לזה - בלית ברירה אחרת - הנייר בייביל שמוציא כת"ר, אבל לפלא שלא שלח דוגמא מהנ"ל, ויעשה נא זה כעת.

ואגב, הכריכה של התניא שהדפסתם באחרונה אינה כדבעי למהו, וכשישווה אותה כת"ר עם הכריכות שאצלנו יראה בעצמו את ההבדל הגדול זה. ולכן נחוץ לנו לדעת ברור אם הכריכה תהיה טובה ומהודרת.

בטח שמתם לב בקביעת המחיר, שאצלנו נהוג בכל הוצאות התניא יהיה דבוק גם חוט (בענדיל) לסימן.

הרב וולף כותב בו' אדר תשכ"ג (שם עמ' 186):

"מכתבו מכ"ז שבט לנכון נתקבל, אין אנו חושבים שהעובי של שבעים גרם יהיה כפול מאשר שלכם, אבל נשלח לכם בימים אלה דוגמא, וכן דוגמת נייר הבייביל ואיך שתחליטו כן נעשה. אשר לכריכה, אולי כדאי לסדר הכריכה פורמט של כיס (הן של התניא והן של המחזור) בכריכת הפלסטיק (כפי שסודרו חלק מהשולחן ערוך והתהלים). ונא להודיענו דעתכם בזה. עכ"פ נשתדל שהכריכה הפעם תהיה טובה יותר מאשר ספרי התניא האחרונים.

אשר לחוט הסימן, הרי זה יכול לייקר כל ספר בסענט אחד...

"מובן שנדייק בקשר לחותמת קה"ת על גב הכריכה וכן בקשר לציון של המאה וחמישים".

ושוב כותב הרב חודקוב (שם עמ' 190):

במענה למכתביו מימ' כ', כ"ב סיון (א) הקיצור שולחן ערוך וכן הדוגמאות של הניר נתקבלו ות"ח.

(ב) כבקשתו שולחים לו שני טופסים מהתניא פורמט כיס.

(ג) בדבר הצעתו לעשות את הצילום מההוצאה האחרונה שהדפסתם [?] תשכ"ג לאחר שיכניסו

התובה "יריאיו", אין לעשות בזה שום שינוי. ושוב מקבל הרב וולף מכתב של הרב חודקוב מט' שבט תשכ"ג (שם עמ' 182):

בבקשה להודיענו בכמה יעלה הדפסת התניא בפורמט כיס וכריכתו, באופן שהנייר והכריכה וכו' יהיו בדוגמת זה שהדפסנו כאן (כולל גם הבענדיל, שעמודי הספר וגם הכריכה יהיו מעוגלים, חותם קה"ת על גב הספר).

כדאי לברר גם המחיר באם ידפיסו על בייביל פיפ"ר.

יחד עם המחירים לשלוח הדוגמאות... בתגובה משיב הרב וולף (שם עמ' 183):

"מכתבו מט' שבט לנכון קיבלתי ותשובתי עליו: אפשר להדפיס כאן את התניא פורמט כיס ובצורת הכריכה שלכם, רק זאת בקשר לנייר, שלכם הוא על נייר 60 גרם ונייר ממין זה כמו שאצלכם אין להשיג, ולכן חושבני יש להדפיס על נייר מקומי של כאן של 70 גרם (כמו הנייר של התניא ששלחנו לכם לאחרונה), ועוד זאת, זהו כאן הנייר המוקצב כאן בתור יצוא ומשום כך משיגים זאת בזול קצת יותר.

"בעצם יכולים להדפיס כאן על נייר של 60 גרם של כאן, אבל לדעתנו זה יותר מדי שקוף ולא יהי' בסדר, ולכן לדעתנו רצוי להדפיס על נייר 70 גרם שלנו, ובקשר לכריכה, יכולים לסדר כריכה כמו שלכם או אם תרצו באותו מחיר כריכת פלסטיק (כמו הכריכה על חלק מספרי השו"ע שסדרנו כאן בזמנו או על חלק מספרי התהילים שהדפסנו לאחרונה). לדעתנו מכיוון שזה פורמט כיס הרי זה יתאים מאד כריכה זו.

"המחירים הם: 2000 אקזמפלרים עם הכריכה 1800 ל"י, על נייר בייביל (יפה של 50 גרם) 2100 ל"י. אשר למחזור השלם, בפורמט כמו שהוא יעלה 2000 אקזמפלרים עם הכריכה 5460 ל"י ובפורמט כיס 2000 ל"י.

"נא להודיענו בחזור החלטתכם הן בקשר לתניא והן בקשר למחזור.

"לעת עתה שלחנו לכם בשתי חבילות 110 ספרי תניא מאלה שנרפסו כאן לאחרונה. ואי"ה תוך ימים אלה נשלח השאר עד לאלף ספרי תניא".

הרב חודקוב חוזר ומשיב בכ"ז שבט (שם עמ' 184):

שלהלן (ימי תמימים' כרך ג, עמ' 36), ששוגרה לרב אפרים וולף מאת א' קווינט, מזכיר במזכירות הרבי, בכ"ו תשרי תשכ"א:

"נא לשלוח בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, ספר תניא... למר הלמן ש" (מזרחי), ותניא ושולחן ערוך אדמו"ר הזקן לר' מענדל ש"ס שי" (בירושת"ו)".

בג' חשוון מדרווח הרב וולף למזכירות הרבי: "מכתבם מכ"ו תשרי קיבלנו לנכון. שלחנו מיד את ספר התניא... למר הלמן... לרב גלמן מהמזרחי... ואת ספר התניא ושולחן ערוך אדמו"ר הזקן לר"מ ש"ס מירושלים".

בין השנים תש"כ-תשל"ז הודפסו על-ידי סניף קה"ת בארץ-הקודש כ-17 מהדורות של ספר התניא (ביניהן שתי מהדורות שנדפסו בזמן מלחמת יום-הכיפורים - חורף תשל"ד - בפאיד, "מעבר המערבי של תעלת סואץ") - ראה בספר תורת חב"ד ביבליוגרפיות (מונדשיין, קה"ת תשמ"א) עמודים 132-125. ולפחות מהדורה אחת של 'אגרת התשובה' (ראה שם עמ' 154).

כמו בדורות קודמים, מסתבר שהיו הוראות רבות בקשר להדפסה, רובן הוראות הקשורות לעניינים טכניים, אבל מתוכם אנו למדים על החשיבות הרבה של הדפסת התניא. ההוראות באו בדרך כלל בחילופי מכתבים ואחר-כך בשיחות טלפוניות, והן התפרסמו בסדרת הכרכים 'ימי תמימים'.

חוסר בנדיבים מצדיק מוניעה מלימוד התניא!?

נפתח במכתב הנושא את התאריך ז' אלול תשכ"ו, ששיגר הרב חודקוב אל הרב אברהם פאריז (ימי תמימים' עמ' 380):

במענה למכתבו בכ"ט מנ"א, בכלל הצדק איתו כי נחוץ להשתדל לקבל מנדבים לכל הוצאה חדשה של התניא, ובוודאי גם כת"ר עושה בזה ככל האפשר. אבל מאידך גיסא, בשים לב לזה אשר לפי מה שכתב לנו חתנו שיחי [=הרב אפרים וולף] אין להשיג כעת לקנות בארה"ק ת"ו את התניא, מי יוכל לקבל את האחריות במניעת לימוד התניא אפילו מיחידים, ומכלי-שכן מן הרבים.

והלא מטעם הנ"ל לא התחשבנו בזה שברשותנו

כאן יש עוד מספר מספיק של ספר הנ"ל, והסכמנו להדפסתו תיכף כדי לאפשר את הפצתו בארה"ק ת"ו.

ואשר לכן נבקש את כת"ר להגדיל השתדלותו והשפעתו להשגת מנדבים, אבל יחד עם זאת לא לאחר חסיושלום בהדפסתו.

פחות משנה אחר-כך, בי"ז סיון תשכ"ז (שם עמ' 474), כתב הרב חודקוב לרב וולף:

בדבר הדפסת התניא בפורמט גדול.. באם יש צורך בהם בארה"ק ת"ו, הרשות בידכם להדפיסו כמובן בהסכמת חותנו שי" [=הרב רברהם פאריז], ומאות אחדות - כחמש מאות - טופסים לשלוח גם לנו.

גם בי"ג תמוז תשכ"ח (ימי תמימים כרך ד' עמ' 95), כתב הרב חודקוב:

במענה למכתבו מוד' תמוז בו מודיע כי אזלו כבר בארץ הקודש תבנה ותכונן התניא בפורמט קטן, הננו להסכים להדפיסו במהדורה חדשה.

הרב וולף מאשר בכ"א תמוז (שם עמ' 98): "מכתבו מיום י"ג תמוז לנכון התקבל. את התניא בפורמט קטן נדפיס בע"ה".

הקפדה על דרך ההוצאה לאור

אבל להדפסות קודמות קדמו דיונים וחילופי מכתבים כדלהלן:

בח' אלול תשכ"ב (ימי תמימים' כרך ג' עמ' 144) פונה הרב אפרים וולף בשאלה לרב חודקוב:

"ספרי התניא שהדפיסו בזמנו כאן אזלו כמעט לגמרי, ואולי רצוי להדפיס מחדש כמה אלפי אקזמפלרים. נא להודיענו דעתכם בזה. וכן אולי גם בזה כדאי להדפיס חלק על נייר בייביל בכריכה הרכה".

בתשובתו מיום י"ב אלול משיב הרב חודקוב: בדבר הדפסת הוצאה חדשה של התניא-בכלל, ואודות נייר בייביל בכריכה רכה בפרט - נחוץ לדעת כל הפרטים בנוגע למחיר וכו'. ובאם כת"ר - או גיסו [=הרב חנוך גליצנשטיין] שי' - יהי' כאן, כדאי שיהי' הפרטים בידו בכדי שנוכל להחליט בזה על אתר.

הסכמה לתיקון בתניא

בכ"ד תשרי תשכ"ג (שם עמ' 173) כתב הרב וולף:

"באם ירשו לנו להדפיס את התניא מחדש, הרינו להעיר שבאותו התניא שהדפיסו כאן (וזה נלקח מההוצאה דארה"ב) הנה בעמוד 272 שורה שלישית כתוב 'אשר מתכונין ושורה', ולכאורה זוהי שיגאה וצ"ל 'מתכונין' בלי יוד. ואכן כך זה מופיע בהוצאות דוילינגא וכן בתניא פורמט כיס, ונא להורות לנו אם לתקן זאת בהוצאה החדשה דכאן אם בכלל נדרשה להדפיסו עוד הפעם כעת.

"כמו-כן בקשר לרשימת דפוסית תניא עמודים רב - 410 (בההוצאה דכאן) הרי גם כן נצטרך להוסיף מהדורות נוספות ונא להורות לנו מה להוסיף ובאיה נוסח. כן אם לציין מההדורות באידיש ובאנגלית ובאיזה נוסח".

בכסלו תשכ"ג (שם עמ' 178) כתב שוב הרב וולף:

"בקשר להדפסת התניא, הנה לא השגנו נייר בייביל טוב, אלא נייר לא טוב שלא כדאי להדפיס עליו, ולכן לא הדפסנו לעת-עתה את מספר האקזמפלרים על נייר בייביל. על הנייר הרגיל כבר מדפיסים..."

"הרינו לשאול בזה עוד הפעם - כי מחכים אנו על תשובה על כך - בקשר להקדשות של אלה שיתרמו כספים להדפסת התניא, אם מותר לנו לסדר את ההקדשות בצורת הדפסה (כמו שסודר אצלכם בכל הספרים שהדפסתם) או דוקא לסדר חותמת שלפעמים אינו עושה רושם טוב. נא ונא לענות לנו מיד על כך".

בג' כסלו (שם עמ' 179) שוב כתב הרב וולף: "בקשר לספרי תניא. כאן אין להשיג ספר התניא ורצוי מאד להדפיסו מחדש..."

בי"ד כסלו משיב הרב חודקוב (שם): במענה למכתביו בדבר הדפסת התניא:

(א) יש להדפיס ג' אלפים טופסים. בכלל יש להדפיסם בנייר רגיל (כמובן יותר טוב שיהי' מחוץ לארץ כדי שהמחיר יהי' יותר בזול) והכריכה רגילה. אבל באם אפשר כדאי אולי - בתור נסיון - להדפיס כחמש מאות טופסים בנייר

בייביל ואלה שיודפסו בנייר בייביל, לכוון בכריכה המתאימה לנייר כזאת.

(ב) בשאלתו (במכתב מכ"ד תשרי) אודות תיקון השורה השלישית בעמ' 272 - יש לתקן כנזכר במכתבו.

(ג) בשער הראשון של התניא - אחרי השורה שנת חמשת... להוסיף השורה: שנת המאה וחמישים להסתלקות רבנו הזקן.

(ד) באם תהייה הצעות של השתתפות מי שהוא בהוצאות הדפסת התניא נבקשו להתדבר קודם כל בזה עם חותנו הרה"ח וכו' ר' אברהם שי', ולהודיענו הצעתכם המפורטת.

(ה) באשר בהתאם עם שנת המאה וחמישים להסתלקות רבינו הזקן רצוי שתוגמר ההדפסה עד כ"ד טבת הבא עלינו לטובה, מסתפקים אנו הפעם במענינו רק ידון התניא, ובשאר העניינים שכתב אודותם נענה א"ה בקרוב.

בברכת כט"ס

הרב ח.מ.א. חודקוב, מנהל

באשר התניא שבפורמט זה אול אצלנו, נא להקדישים ולשלוח לנו לכה"פ כחמש מאות טופסים תיכף בגמר ההדפסה והכריכה. העתק: הרב אברהם פריז.

ולפעמים... להשאיר ללא שינוי

אם בתיקונים עסקינו - בי"ג תשרי תשל"א (שם כרך ה' עמ' 1129) כתב הרב אפרים וולף לרב חודקוב: "ביקשנו מר' יהושע מונדשיין שיעביר לנו את הערותיו בקשר לתיקונים הנצרכים בתניא ונבדוק א"ה הדבר".

אבל היו פעמים שהצעות לתיקונים נדחו. בח"י תשרי תשכ"ז שואל הרב וולף את הרב חודקוב (שם עמ' 407): "נודה לו אם יואיל להודיענו אם אין צריכים לתקן בתניא בעמוד קל"ה בשורה המתחילה כמשמעו כתוב יריאיו ואולי צריך להיות יריאיו?"

בי"ב מרחשוון (שם עמ' 414) משיב לו הרב חודקוב:

בנוגע לשאלתו אם לתקן בתניא בע' קלה את